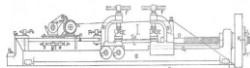

RS170 Emléknep

„QUO VADIS SZÁLTECHNOLÓGIA?”

Szabó Rudolf
RSPT- Alapítvány

Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar

2023. okt. 27.

1

Paradigma váltás

- Könnyű (Lightweight) anyagok és szerkezetek
- 3D nyomtatás
- Villamosítás
- Szálas szerkezetek
- Grafén
- Nanocső

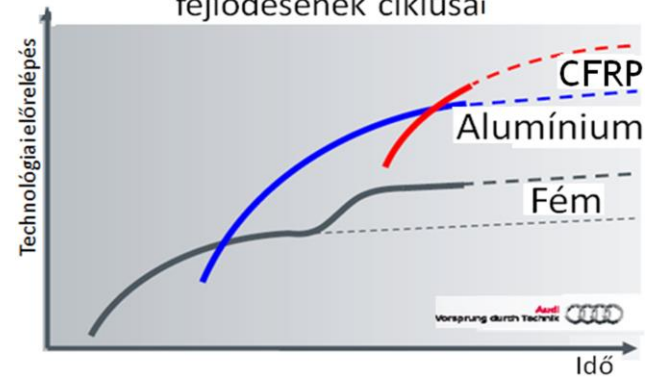

2

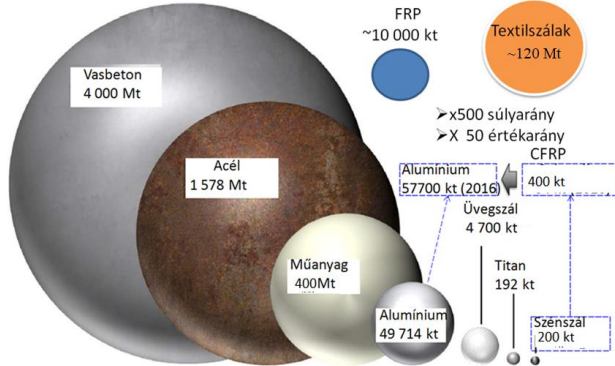
3

Anyag-használat technológiai fejlődésének ciklusai

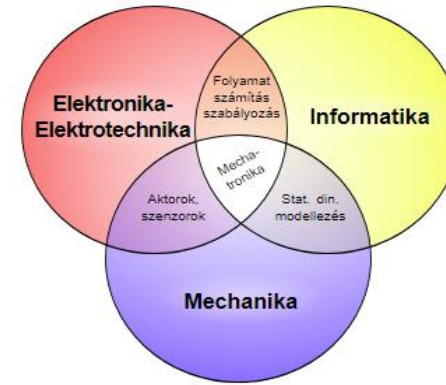
4

Szerkezeti anyagok megoszlási aránya szénszál ill. CFRP és az alumínium összehasonlítása 2020 –ban

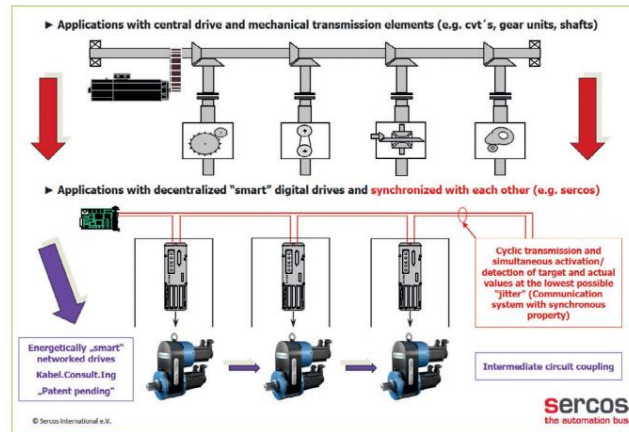

5

Mechatronika

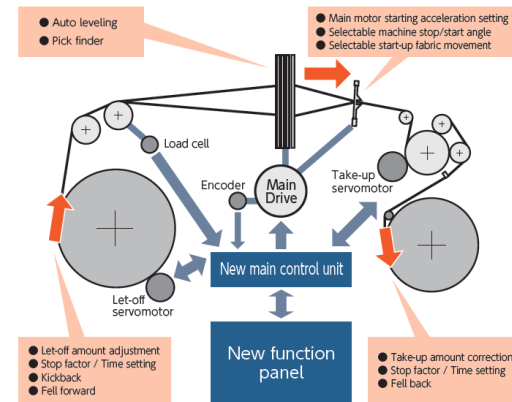
6

Distributed digital drive technology in modular construction

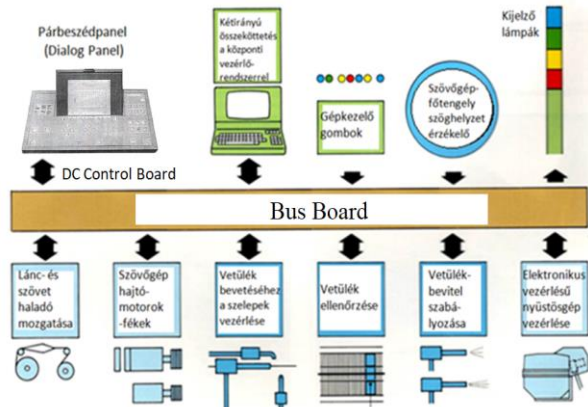
7

Evolved Stop Mark Prevention System

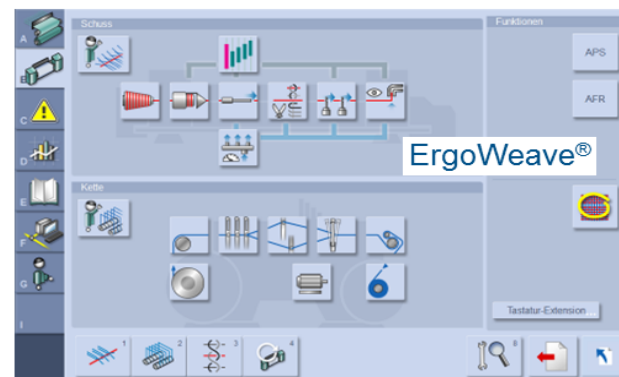
8

Elektronikus vezérlésű szerkezetek Központi Processzor Rendszer sémája

9

Controlled Process Reliability

10

Sűrített levegő használata, kompresszor

1 bar nyomás csökkentés jelenti:
6%-kal kevesebb az energia
4%-kal kisebb a szivárgás.

Szivárgási veszteség általában
25% körüli.

10%-kal csökkentve a szivárgást,
az energia-felhasználás
10%-kal csökken.

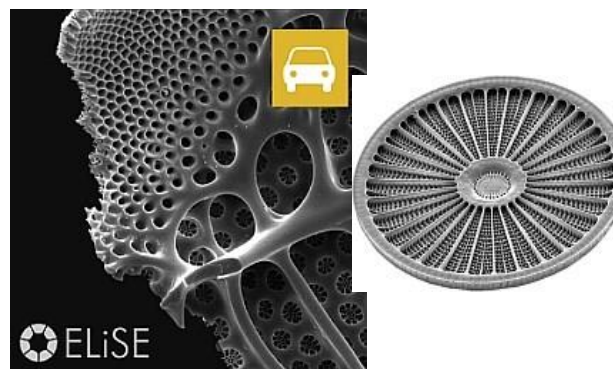
10%-os energia-csökkentéssel
a magas energiaárak miatt
5000 EUR / Szövőgép/Év
értéket is elérhet.

Légsugaras szövőgépén:
1 m vetülék bevetéséhez
hozzávetőleg 1 g levegő szükség.

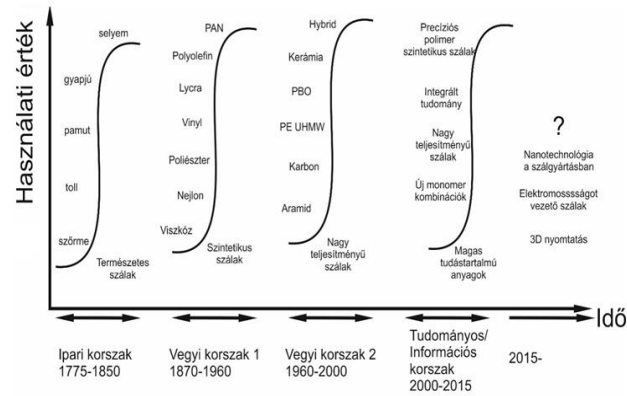
11

Bionic design: The future of lightweight structures

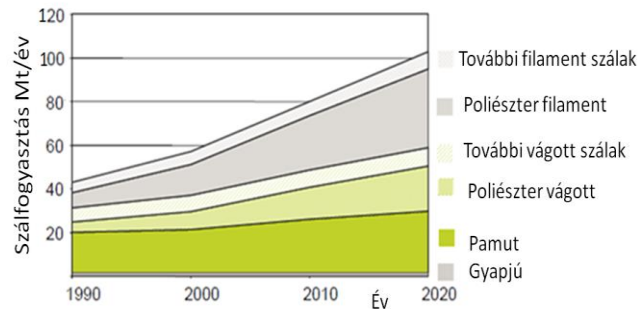
12

Textilszálak fejlődési szakaszai

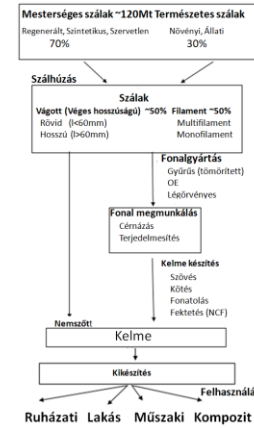
13

Különböző szálak mennyiségének növekedése Mt/év

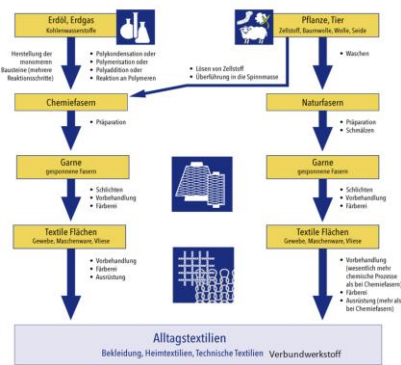
15

Kelme készítés főbb műveletei

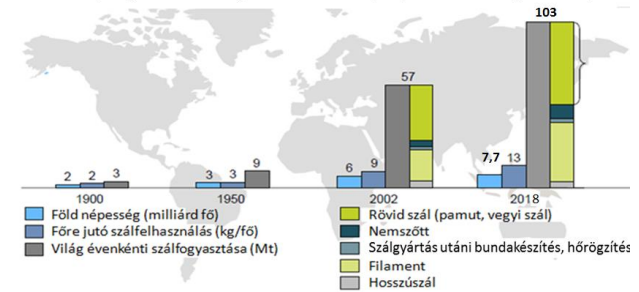

14

Kiinduló anyagoktól a végtermékek

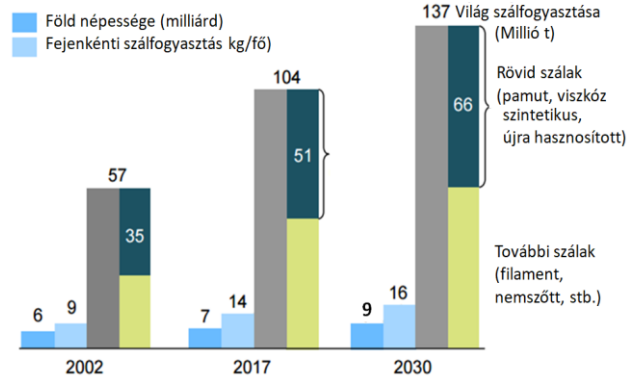

Föld népessége, fejenkénti szálfelhasználás, világon gyártott szálmennyiség növekedése, a különböző lapképzési technológiák aránya

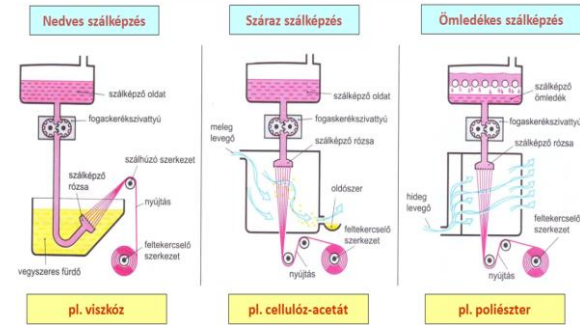
16

Föld népessége és szálfelhasználás növekedése

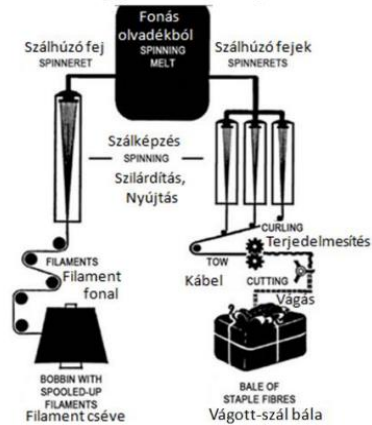
17

A mesterséges szálak általános előállítási elvei

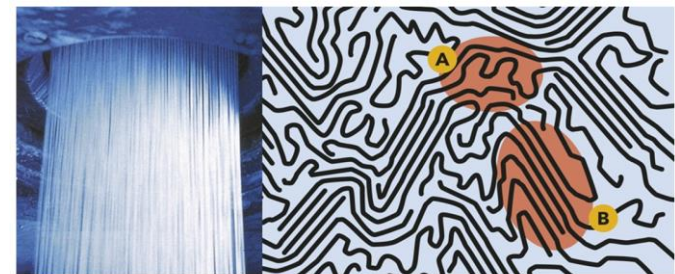
18

Szálgyártás sémája

19

Filament yarn manufacture

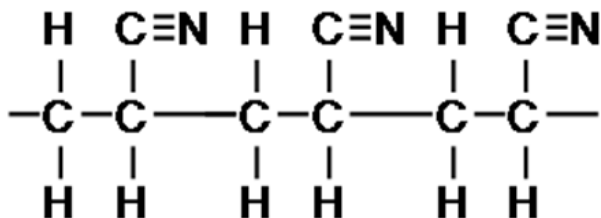

Spinnerets

Amorphous (A) and crystalline (B) areas in the filaments

20

Poliakrilonitril (PAN) láncmolekula

21

Carbon fibers – a unique material

	Carbon	Steel	Glass	Polymer
				
Density	1.8 g/cm ³	7.8 g/cm ³	2.5 g/cm ³	1.0 g/cm ³
Tensile strength (Fiber)	7.1 GPa	4.0 GPa	4.0 GPa	3.20 GPa
Tensile strength (Bulk)	0.1 GPa	1.4 GPa	0.5 GPa	0.03 GPa

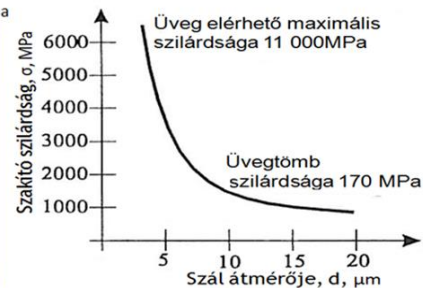
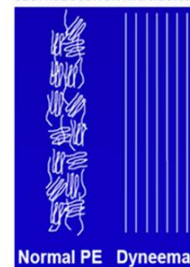
23

22

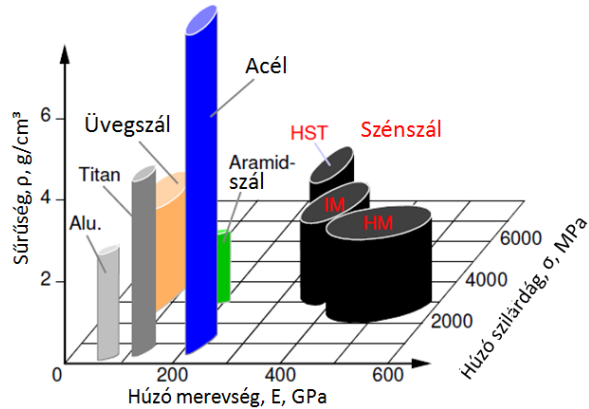
Szálak szilárdságának befolyásolása

Szálak láncmolekula szerkezetének módosítása

24

Erősítő szálak és fémek mechanikai tulajdonságai

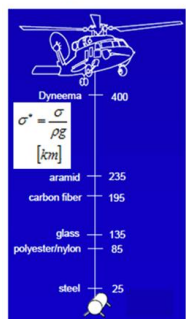
25

Specifikus szilárdság értelmezése

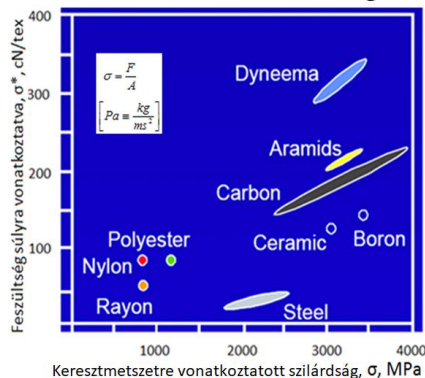
- A szilárdságot a mechanika a szakítóerőt az egységnyi keresztmetszetre vonatkoztatja.
- Az eltérő, különböző sűrűségű anyagokra a szilárdsági értékeket táblázatokban adják meg. A mechanikai szilárdság értelmezése:
- $\sigma = F/A$, ahol:
- σ – Feszültség, N/m² → Pa (Pascal); MPa (MegaPascal = 10⁶Pa)
- F – Szakítóerő, N
- A – Keresztmetszet, m²
- A természetes textil szálak (pamut, rostok, fonalak) keresztmetszete szabálytalan, emiatt a **specifikus szilárdságot** a keresztmetszet ismereték hiányában a termék súlyára vonatkoztatva fejezik ki (szemléletes kifejezése; a Föld gravitációs terében azonos keresztmetszetű anyag milyen magasra emelhető, amíg a saját súlya miatt elszakad):
- $\sigma^* = \sigma / \rho g$, ahol:
- σ^* – specifikus szilárdság, km → cN/tex*,
- tex* – 1000 m hosszúságú anyag súly, cN,
- ρ – anyag sűrűsége, g/cm³
- σ – Mechanikai szilárdság, Pa,
- g – gravitációs állandó, 10 m/s².
- A lineáris termékek **szilárdságát** a keresztmetszet ismereték hiányában a termék tömegére, súlyára (sűrűségére, fajsúlyára) vonatkoztatva az un. **specifikus szilárdsággal** fejezik ki (szemléletes kifejezése; a Föld gravitációs terében azonos keresztmetszetű anyag milyen magasra emelhető, amíg a saját súlyából adódó terhelés hatására elszakad). A specifikus szilárdság mértékegysége: cN/tex* → km.

26

Szakítóhossz értelmezése, a különböző anyagok súlya és keresztmetszetr vonatkoztatott szilárdsága

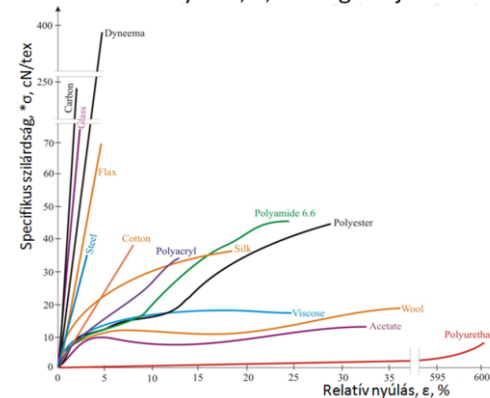
Szakító hossz km → cN/tex
Súlyra vonatkoztatott specifikus szilárdság

Keresztmetszetre vonatkoztatott szilárdság, σ , MPa

27

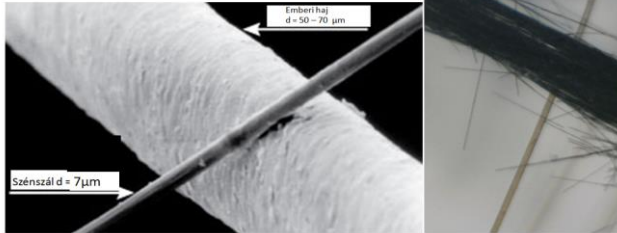
Szálak specifikus szilárdság σ^* , cN/tex → km-relatív nyúlás, ϵ , % diagramja

28

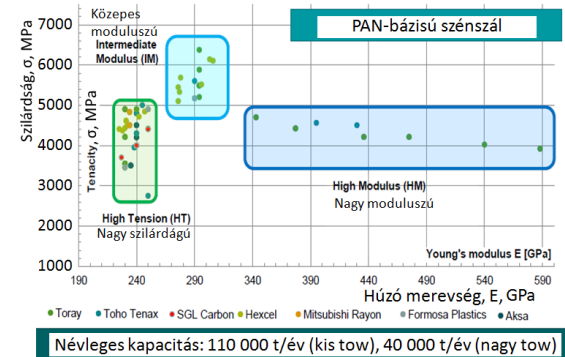
Szénaszál főbb jellemzői

- Szénaszál vékony mikroszál (d= 5 - 7 μ m, ~0,4 - 0,7dtex)
- Szénatom tartalma (>0,95%)
- Szénszálat nagyrészt kompozit erősítésre használják: CFRP- Carbon Fiber Reinforced Polymers → szénaszál erősítésű polimerek, C&C, C-SiC
- Szénszálakat felületkezelés után sodratlan kábelként (tow) keresztcsévélik, 1000 (1K) filamentenként jelölik: Kis kábel: 1K, 3K, 6K, 12K, 24K Nagy kábel: 48K, 50K, 60K ...

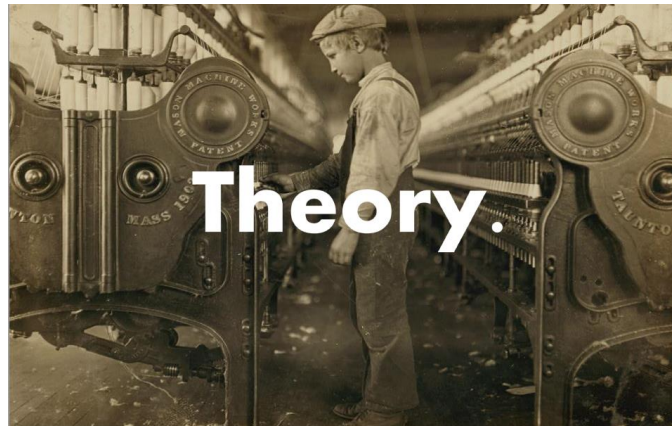

33

Szénaszál gyártók által forgalmazott szálak szilárdági jellemzői

34

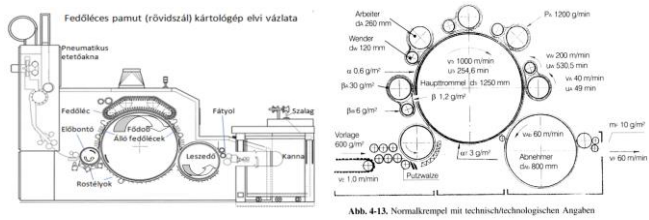

35

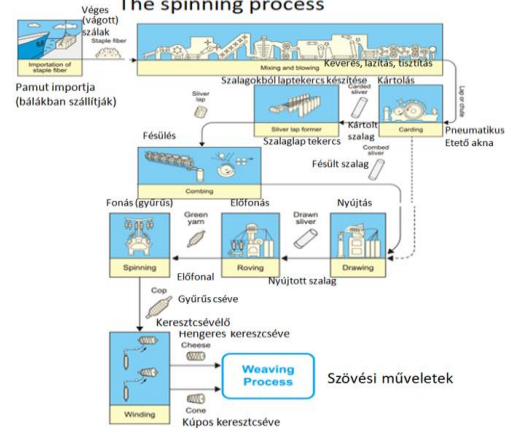
36

Kártológép (rövidszál, fedőléces; hosszúszál, hengeres) elrendezése

37

Fonás technológiai lépéscsoi The spinning process

38

seydel

Hosszúszál feldolgozási sémája

39

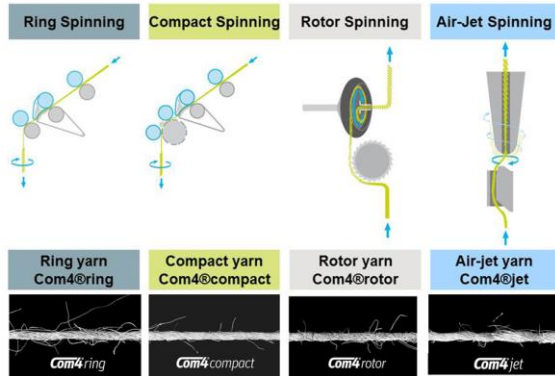
Stretch breaker 873

Agents meeting Sept 23 – 24,
2014 - Page 40

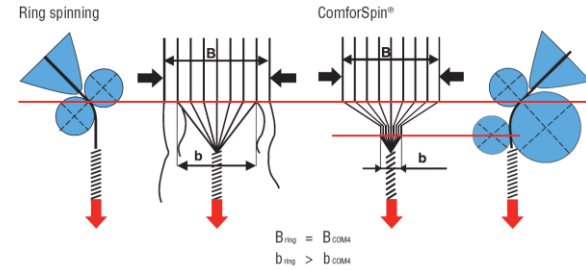
40

Spinning technologies

41

Operating principle

42

Technology and Innovation Leadership

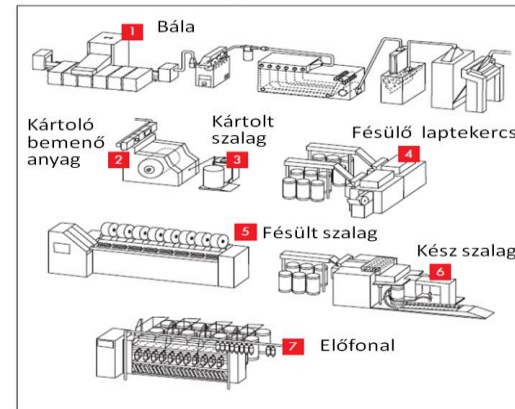
Spun Yarn Systems – progress made in all four spinning technologies

“The only global system supplier with all four spinning technologies”

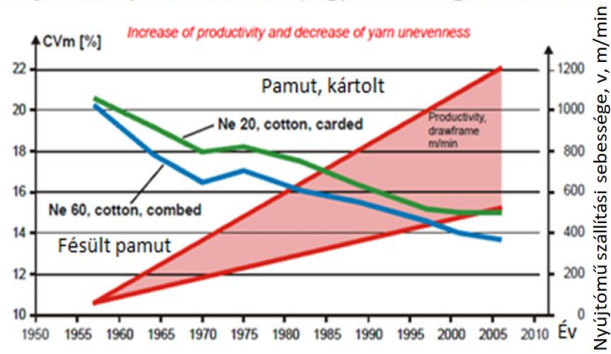
43

Mintavételezési helyek a szálfeldolgozási során

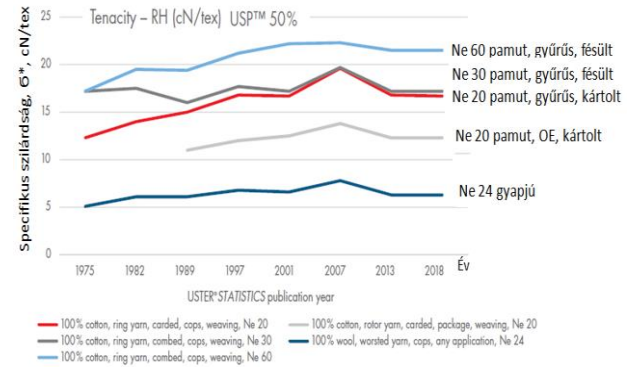
44

Teljesítmények növekedése, egyenletesség csökkenése

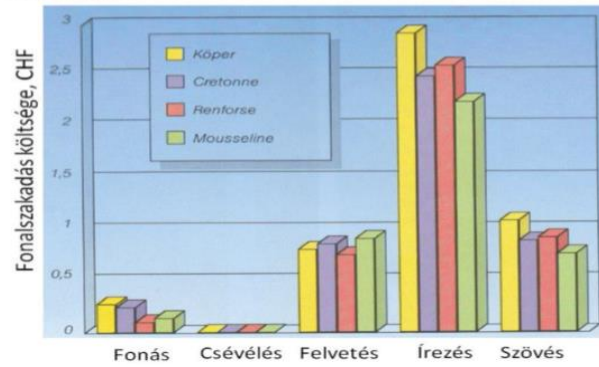
45

Specifikus szilárdság, σ^* , cN/tex

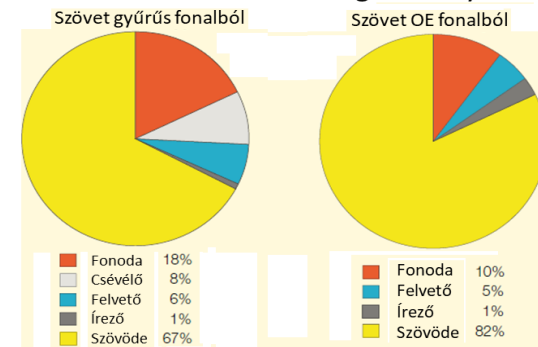
46

Különböző technológiákban különböző fonalak, cikkek gyártásakor a fonalszakadási költségek

47

A különböző technológiai lépéseknél a fonalszakadási költségek aránya

48

A fajlagos szakadásszámok minősítő határai

Viszonyítási alap	gyűrűsfonal 29,5 tex			OE fonal 20 tex		
	jó	közepes	rossz	jó	közepes	rossz
Fonoda 1000 orsóóra	17	37	96	15	30	80
Keresztcsévélő 10 ² m	30	40	50	-	-	-
Felvető 10 ⁶ m	0,8	1,5	3,0	0,7	1,0	2,0
Írező 10 ⁷ m	3,8	5,7	8,6	1,2	2,3	4,0
Szövőde 10 ⁷ vetés	6,0	8,7	11,5	7,5	11	14,6

A fonalszakadások viszonylagos költségei

Technológiai lépés	29,5 tex-es OE fonal	20 tex-es gyűrűsfonal
Fonodai szakadás	1,0	1,0
Keresztcsévélői szakadás	-	0,074
Felvetői szakadás	3,4	7,5
Írezői szakadás	10,0	25,0
Szövődei szakadás	3,6	9,0

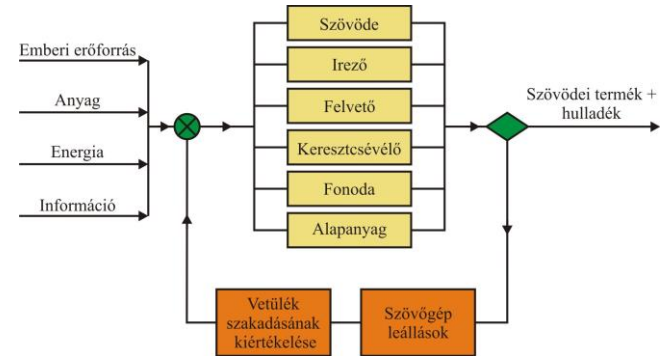
49

„Spulniznak a szövőnök – a szállító gyári fonaltartó orsókról a szövőgépek cérnaorsóira tekerceslik át a fonalat a Soroksári Textilgyárban”

51

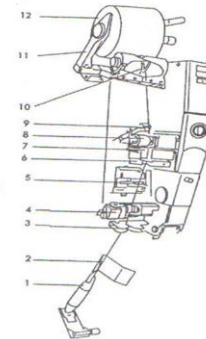
Fonalfeldolgozási folyamatokon fellépő fonalszakadások elemzése

50

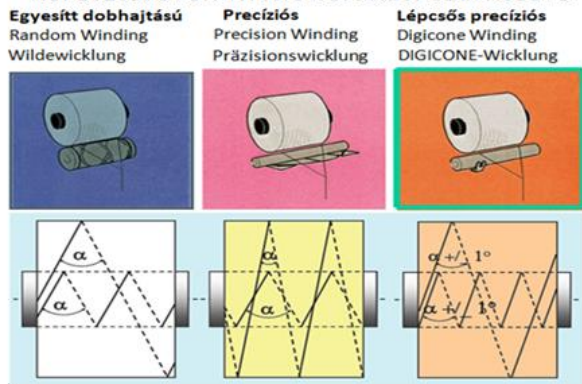
Keresztcsévélő egység felépítése, elrendezése

12. keresztcséve,
11. csévetartó keret,
10. fonalvezető dob,
9. fonalfogó,
8. paraffinozó,
7. vágó-fogó berendezés,
6. elektronikus fonaltisztító,
5. fonalvég egyesítő (splicer),
4. fonalfék,
3. előtisztító,
2. ballontörő,
1. fonócséve (előtét),

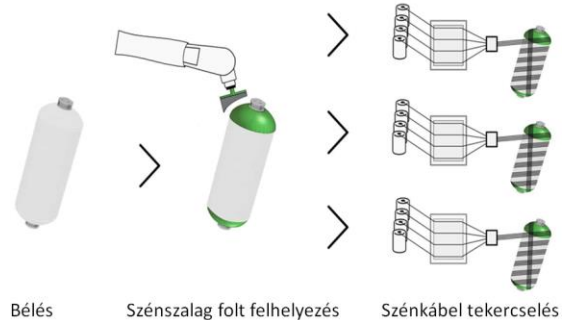
52

Keresztcsévék menetlerakási szerkezete

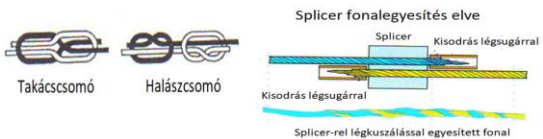
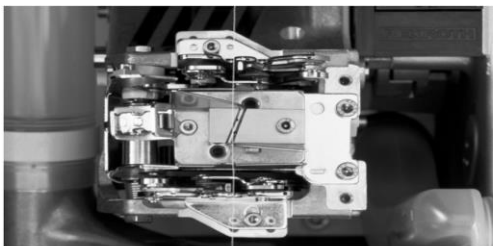
53

Kompozit erősítésű nagy nyomású (Típus IV) gáztartály készítése

54

Fonalgég egyesítési megoldások, splicer

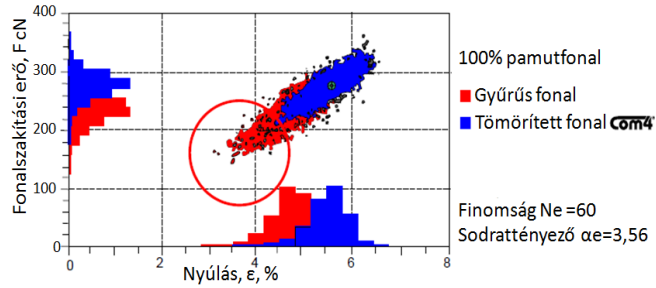
55

Fonógép és a csévélőgép összekapcsolása (Caddy)

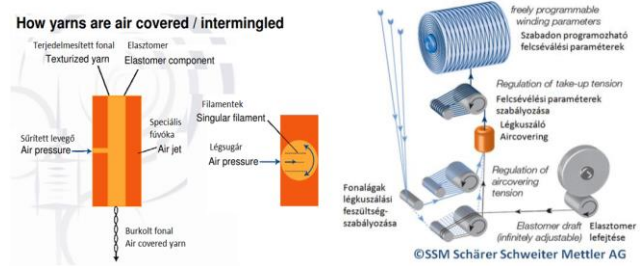
56

Fonalszakadás erő-nyúlás pontok eloszlása

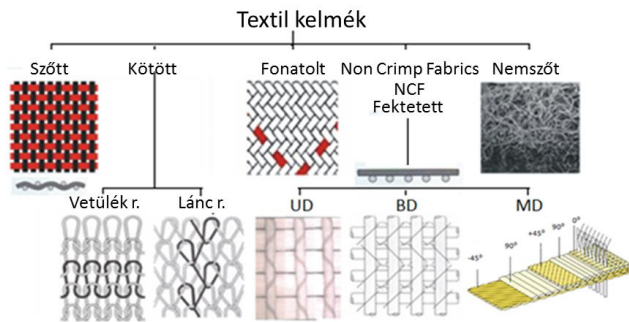
57

Burkolás (air covered) fonalstruktúra kialakítása

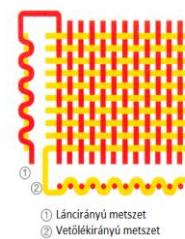
58

Lapképzési technológiák sémája

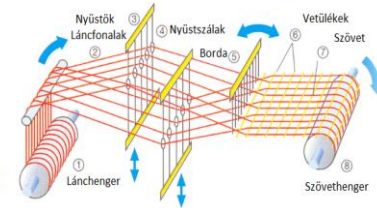

59

Vászón szövet ábrázolása, szerkezete

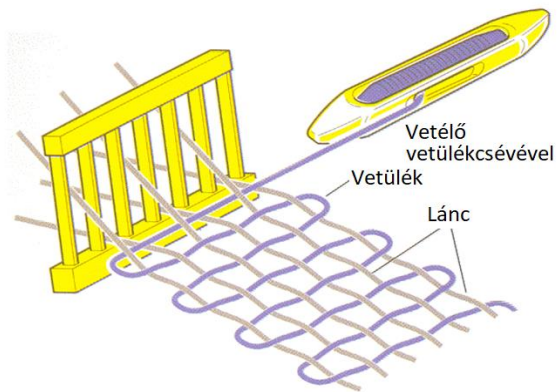

Szövési folyamat sémája

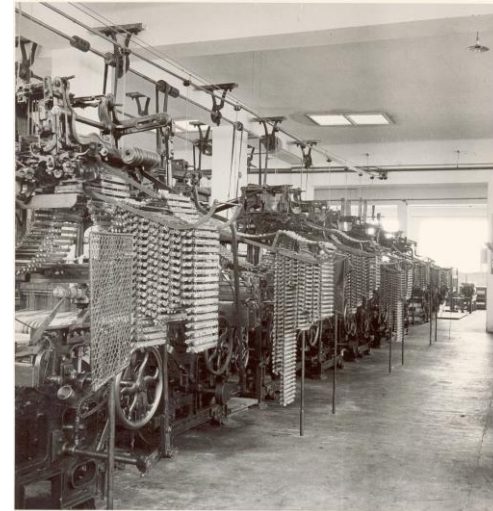

60

Vetélős vetülékbevetés elve

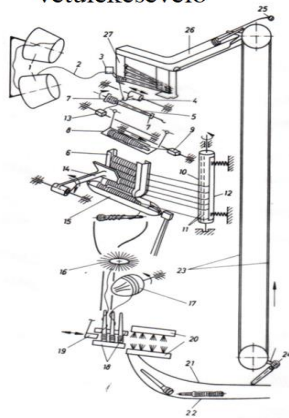

61

62

Szövőgépre szerelt Unifil vetülékcsévélő

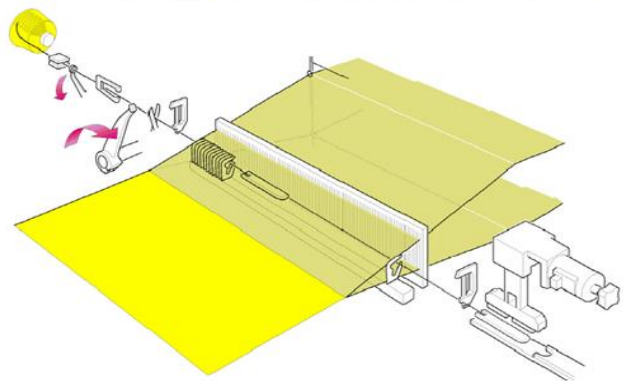
63

Band and width technical weaving machine

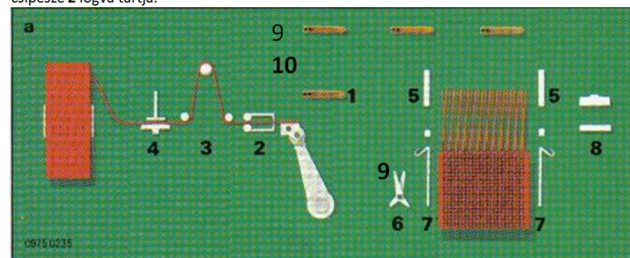
64

Sulzer fogóvetélős vetülékbevitel elve

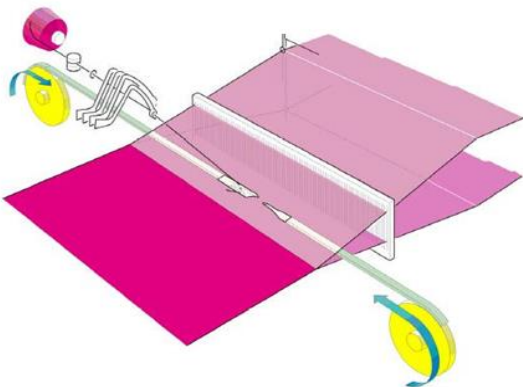
65

a. A vetőszerkezet felhúzott reteszelt, a vetőkar 9 külső helyzetű. A fogóvetélőt 1 beemelik a vetéspálya vonalába a vetőfej 10 hatásába. A vetülékfék 4 zárt, a vetülékvéget a vetülékadagoló csipesze 2 fogva tartja.

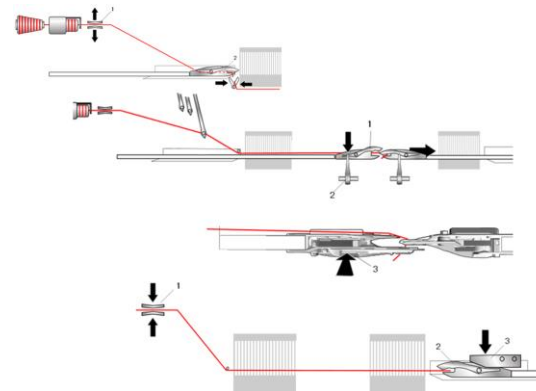
66

Vetülékvivős vetülékbevitel elve

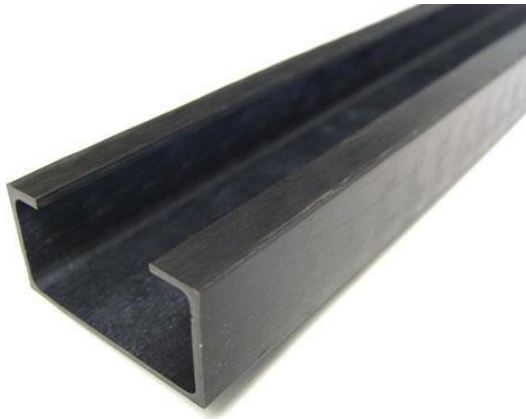

67

Dornier vetülékvivős vetülékbevitel középen vezérelt vetülékátadással

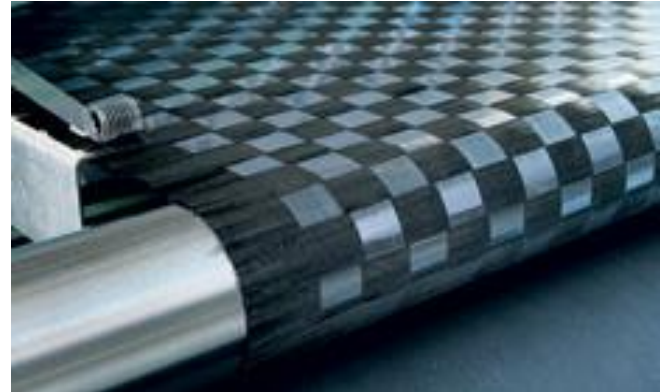

68

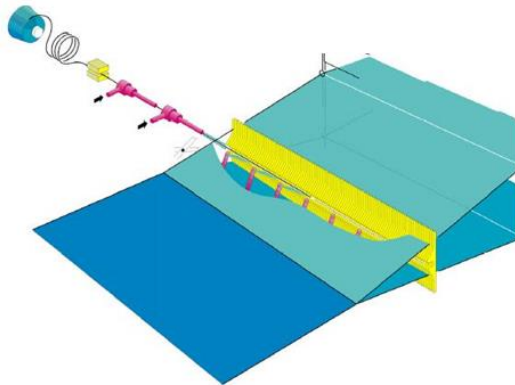
69

Terített kábel szövés
Spread-tow weaving

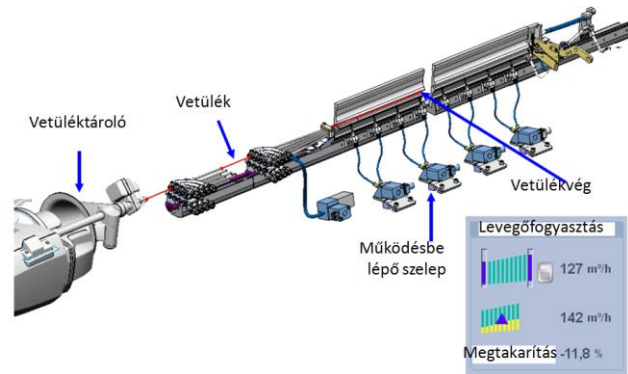
70

Légsugaras vetülékbevitel elve

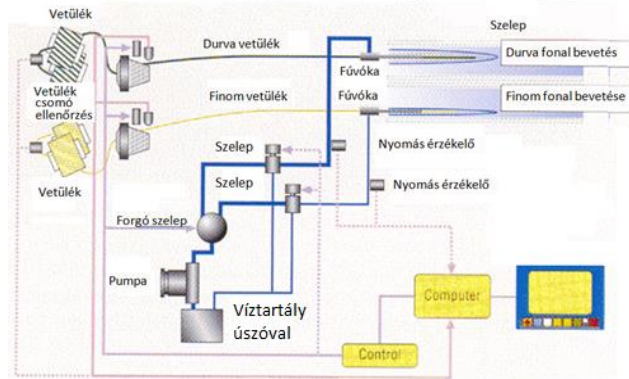
71

Alagútbordás légsugaras vetülékbevitel elve

72

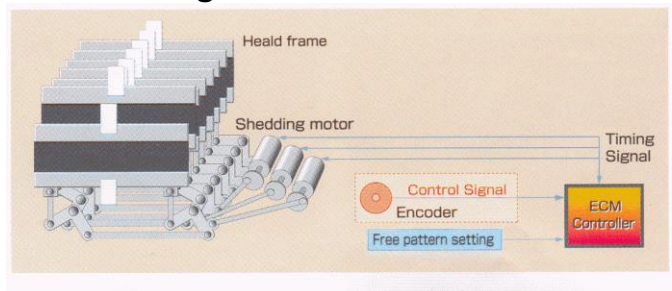
Vetülék bevetés ellenőrzése vízsugaras szövőgépen

73

Elektronikus vezérlésű, egyedi elektromotor hajtású nyüstmozgatás

E-Shedding (Electronic controlled, electro motor drive)

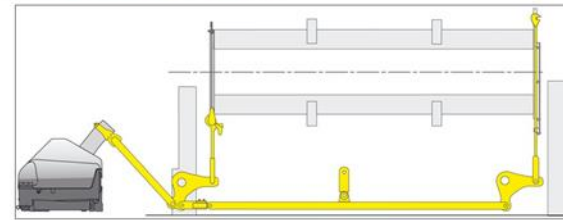

75

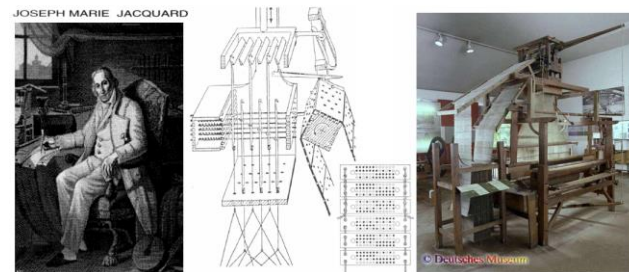
Nyüstös szövés

- Stäubli nyüstösgép
- elektronikus vezérlésű
 - rotációs működésű
 - pozitív nyüstmozgatású
 - kétütemű
 - irányváltás tiltó zónával

74

Jacquard által feltalált programvezérelt gép

1805

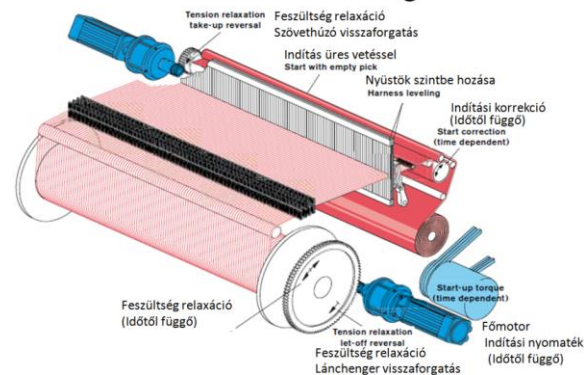
76

Stäubli UNIVAL Jacquard machine applications
(Electric controlled electromotor individually move the harnesses)

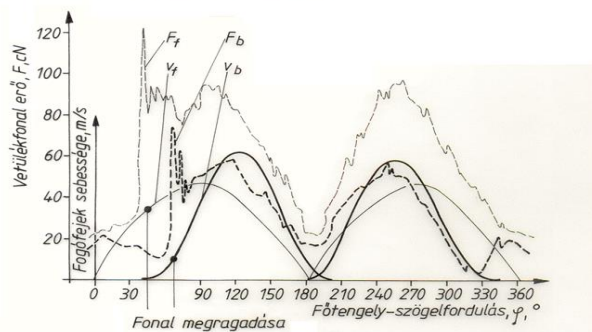
77

Lánchenger és szövethúzó elektronikus vezérelt mozgatója

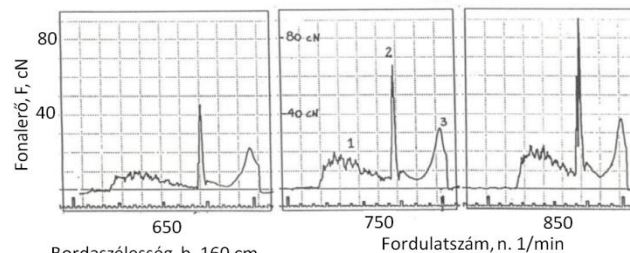
78

Fogófejek folyamatos alternáló és szádon kívüli nyugalmi helyzetű mozgás esetén a sebességek (v) és a vetülékbeviteli erők (F) alakulása

79

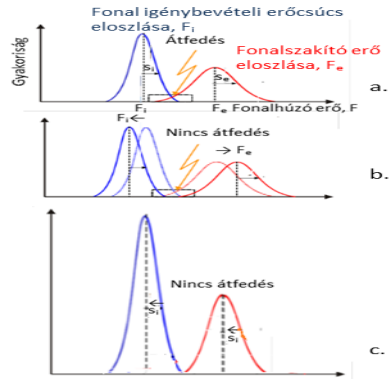
Légsugaras szövőgépen a vetülékbeviteli fonalerő változása a fordulatszám függvényében

Bordaszélesség, b , 160 cm
1.) Vetülékbeviteli szakasz 2.) Vetülék megállításakor fonalerő csúcs
3.) Vetülék kiegyenesítése

80

Fonalszakadás értelmezése a fonalszakító erő és a fonal igénybevételi erőcsúcs eloszlása alapján

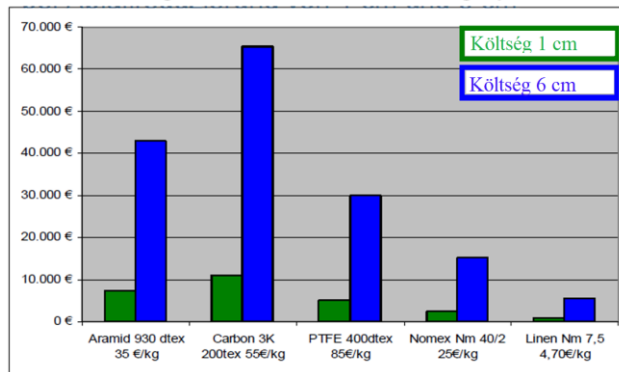

81

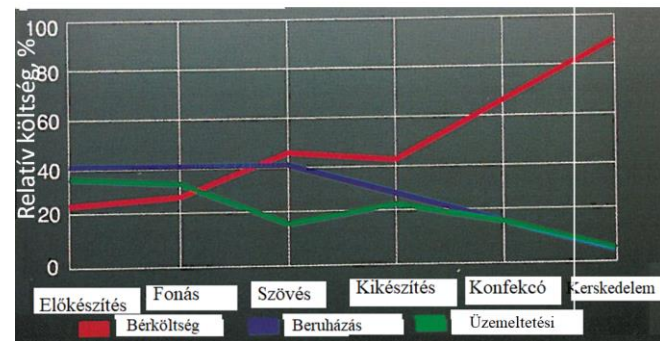
82

Vetület-hossz rövidítésével a hulladék költség csökkenése EUR/gép/év

83

A különböző műveletek költség-aránya

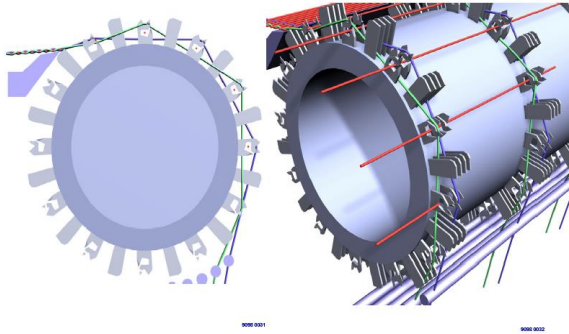

84

Többfázisú szövőgép

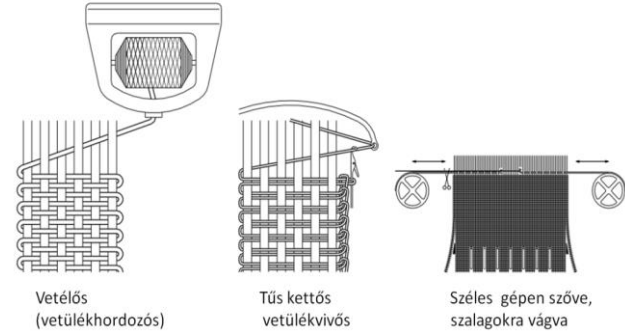
Multi-phase Weaving Machines

SULZER **TEXTIL**

85

Szalagszövési elvek

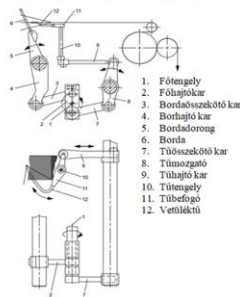
86

Szalagszövőgép

VARITEX szalagszövőgép képe

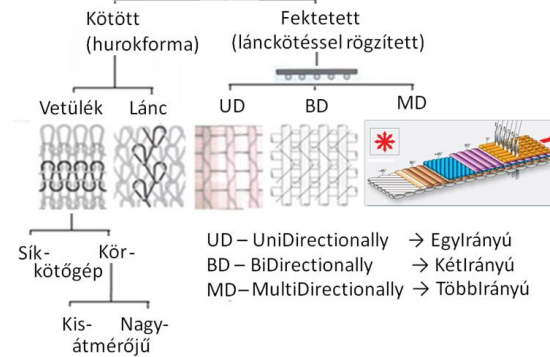
Bordaláda és vetülékű hajtás

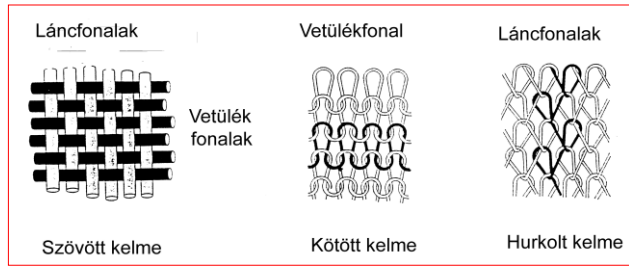
87

Kötőgépek csoportosítása

Kötött kelmék szerkezete

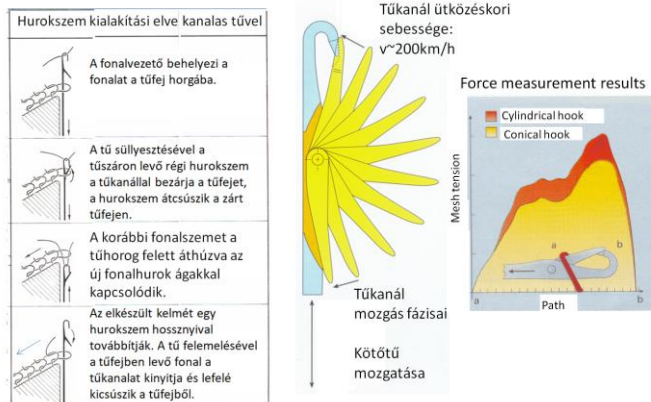

88

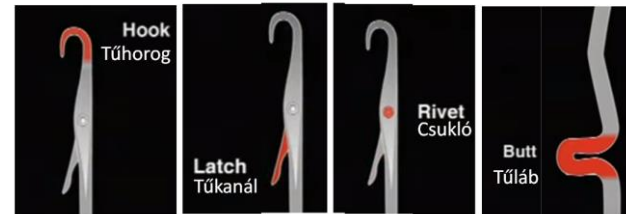
89

Szemképzés fázisai, tűkanál sebessége

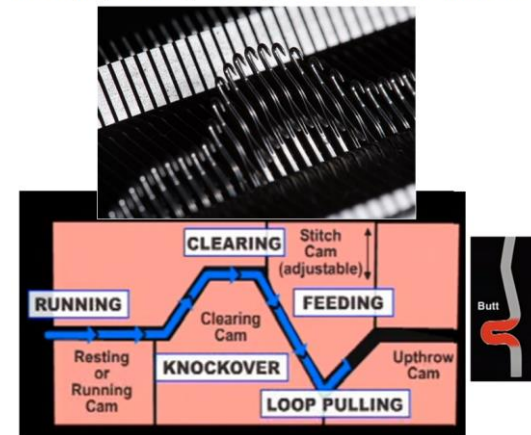
91

Kanalas tű főbb elemei Latch needle main parts

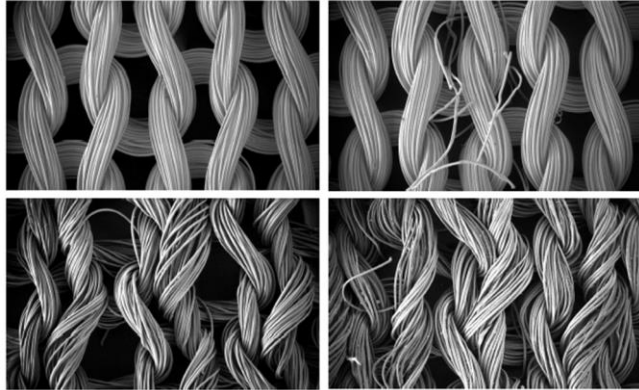
90

Lakat pálya horony által egyedi mozgatású kanalas tűtűk

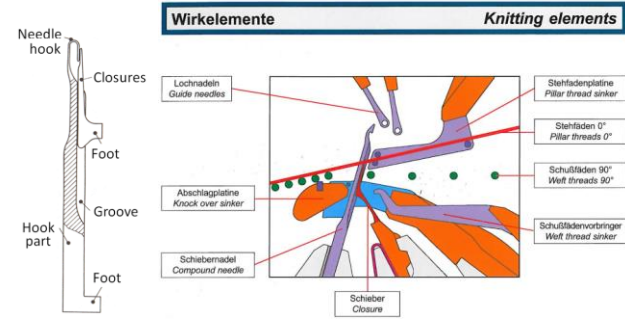
92

Magnification 140 times

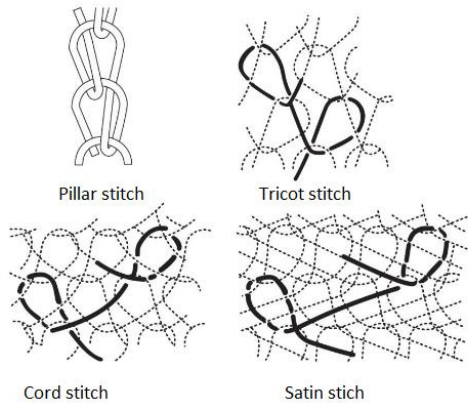
93

Tolókás tű és a lánckötő egység

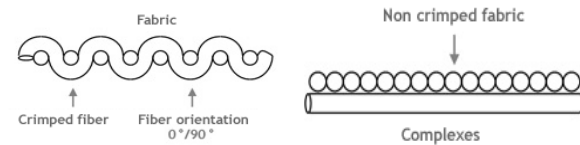
94

Commonly used bonding patterns in non crimp fabric

95

Non Crimped Fabrics (NCF)

96

D.O.S Directionally Oriented Structures

UD - UniDirectionally

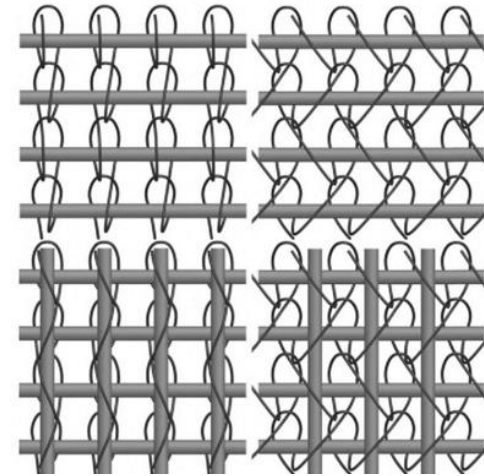
BD - BiDirectionally

TA - TriAxial

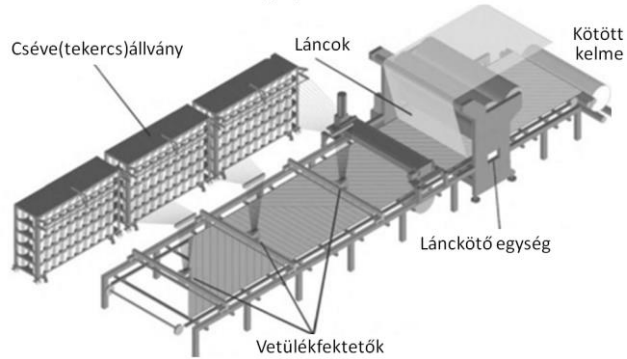
MD - MultiDirectionally

97

98

MultiDirezcionális (MD) fektetett kelmét gyártó lánckötőgép elrendezése

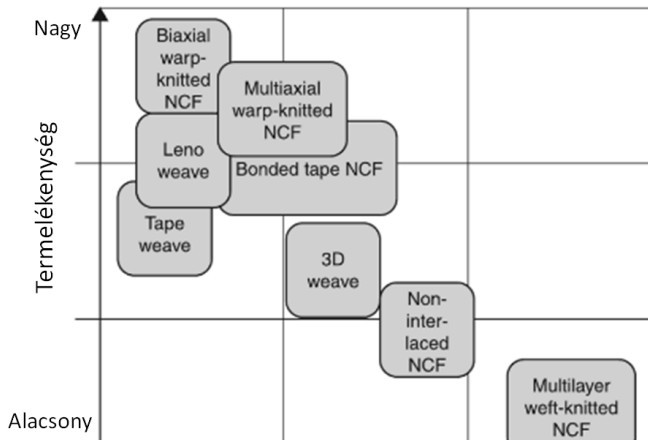
99

100

A különböző NCF struktúrák jellemzői

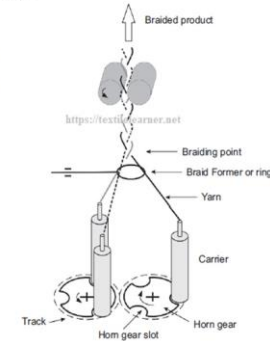
NCF – None Crimped Fabric → Nem Görbült Szerkezetű Kelme

101

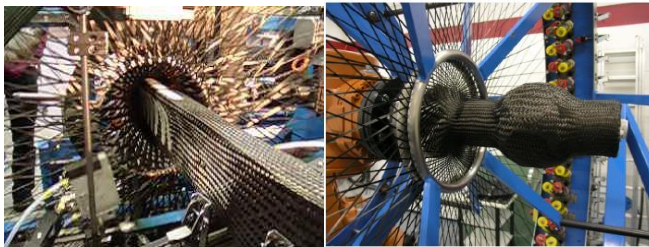
Fonatolás

Braiding (Need min. 3 ply)

102

Braiding, Flechtverfahren, Fonatolás

103

3 Herstellung von Faserpreforms aus textilen Halbzeugen

2D Faserpreforms / Beispiele zu Herstellungsverfahren

Verstärkungsfaser

Nähfaden (Oberfaden)

z. B. (Sewing)

Nähnadel

Grundmaterial

Verengung des Grundmaterials

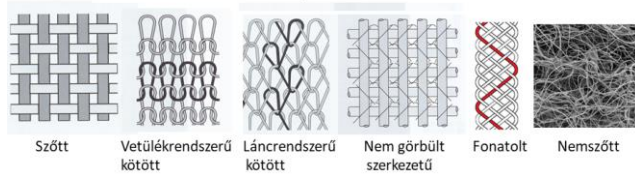
TFP-Verfahren (tailored fibre placement)

Hihte

TFP-Faserkörper

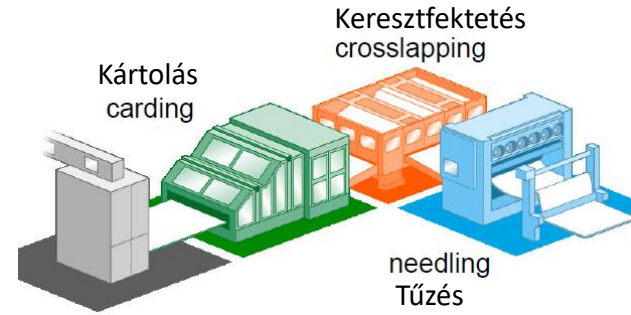
104

Különböző textil laptermékek szerkezete

105

Nemszött tűzött technológia sémája

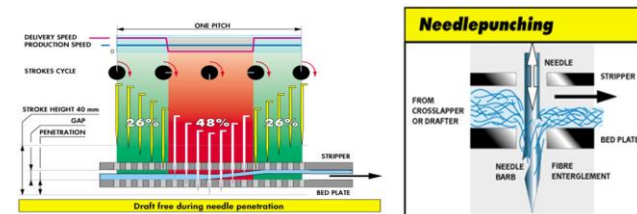
106

Bundarétegek tűzőgépbe vezetése

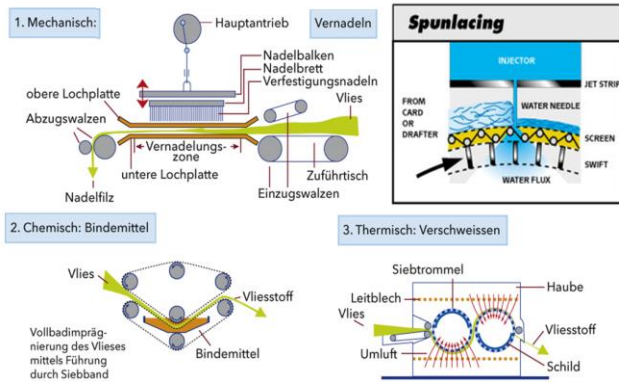
107

Bundarögzítés tűzéssel

108

Bundarögztési megoldások

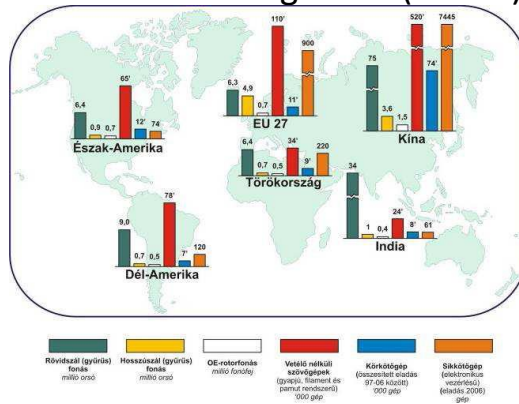
109

Szálhúzás, filament bunda készítés

110

Textiltechnológiai gépek földrészenkénti megoszlás (~2010)

111

Műszaki textíliák csoportbesorolás (TechTextil)

112

Textile = High Tech

Protection

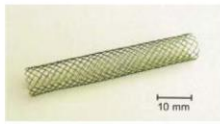
Architecture
(Burj Al Arab, Dubai)

Space

Sport
(Formula 1, Cycling, Golf...)

Medicine
(Implants, Tissue ...)

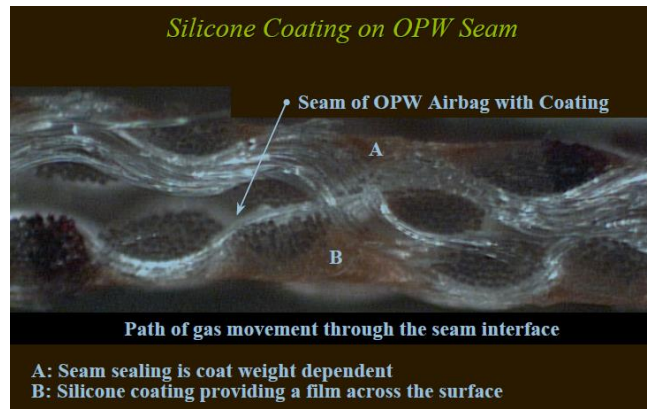

Transportation
(Air & water, automotive)

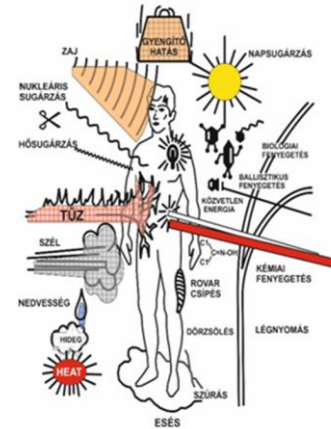
113

114

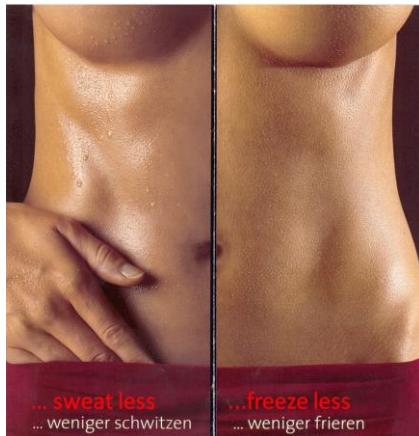
115

Emberi testet érő külső hatások

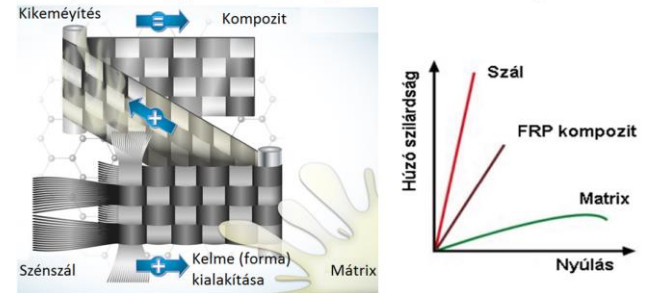
116

Fázisváltó anyagok szálba vagy kelmébe építésével a nagymérvű külső hőmérsékletingadozás testre hatása bizonyos idő intervallumra mérsékelhető

117

Kompozitok gyártási sémája és mechanikai jellemzői

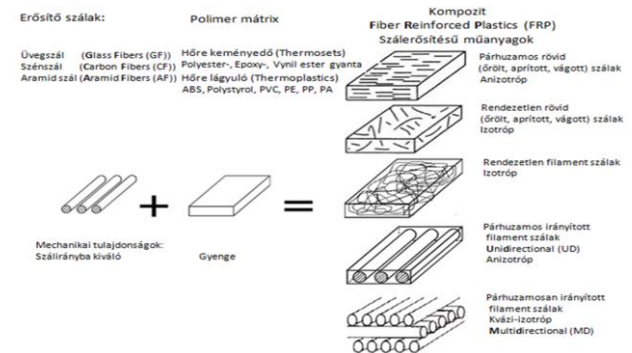
118

Polimerek fajtái és sajátosságai

Polimer csoportok	Példák	Leírás	Szerkezet modelje
Hőre keményedő Thermosets Duroplaste Keményülő anyag, amely hirtelen nem alakítható. Magas hőmérsékleten elpusztulnak.	Epoxi, Poliszter, Poliuretán, Viniliszter	Molekuláinak háromdimenziós elrendeződésük, minden irányba egymással kapcsolódnak.	
Hőre lágyuló Thermoplastics Thermoplaste Polimert felhevítve alakítható. Elcsúszás után a gyűrődés újra kapcsolódik. Szálak lágyulni kezdenek, de nem szakadnak el egymástól. Újra keményedni képesnek, vagy „hideg megcsúszás” előidézők.	ABS, Polisztról, PVC, Polietilén, PP, PA, PEX	Nagyon hosszú rendezetlen molekuláknak.	
Elastikus Elastomere Gumihoz hasonló anyagok. Feszítés hatására az anyag deformálódik, és megcsúszás után az anyag az egyensúlyi helyzetébe visszahúzódik. Az elastikus anyagok az elmozdításig mindig rugalmasak, majd nem hirtelen szakadnak el, hanem fokozatosan deformálódnak.	Szilikon gumi, Gumi	Hosszú, spirál alakú molekuláknak, amelyek feszültség hatására meggyűrődnek.	

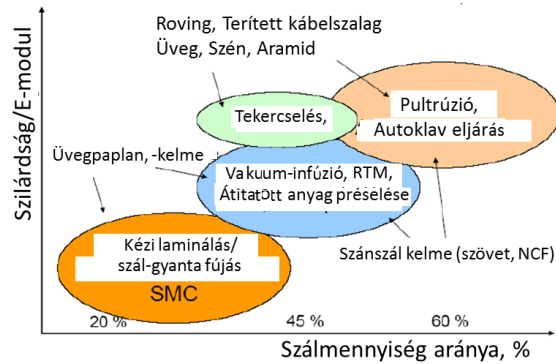
119

Kompozitok alkotó részei, a szálak elrendeződése

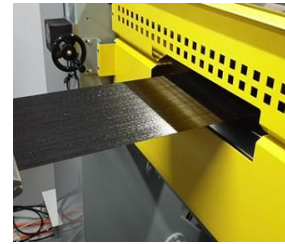

120

Különböző kompozit gyártási technológiákkal előállított kompozitok szilárdsága/E-modulja és a szálmennyiség aránya

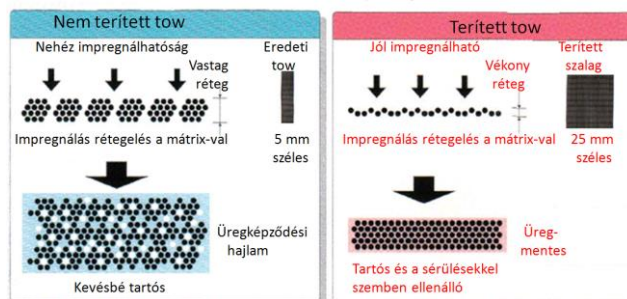
Terítés

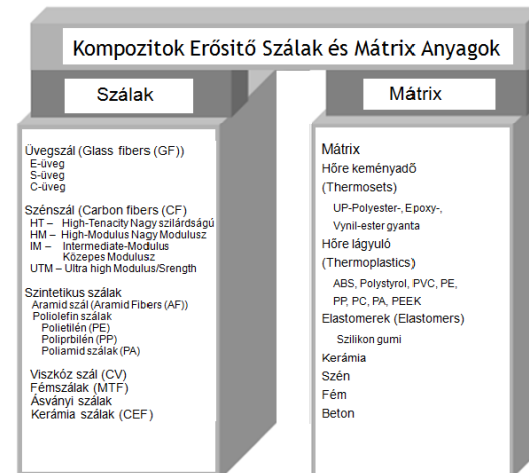
121

122

Terített szénaszál tow előnyös jellemzői

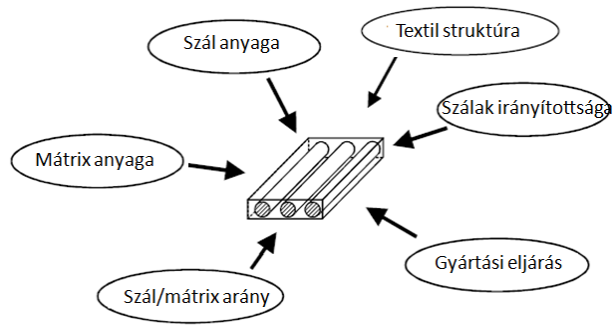

123

124

Szálerősítésű műanyag létrehozása

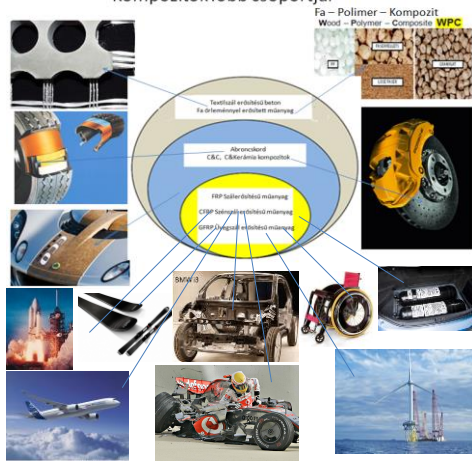
125

Szénaszál/ kompozit árának csökkenésével a felhasználási terület kiszélesedése

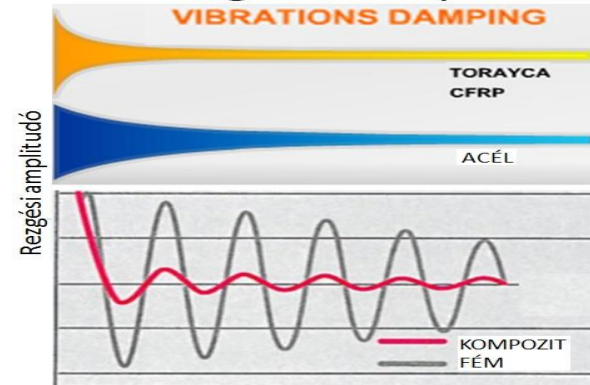
126

Kompozitok főbb csoportjai

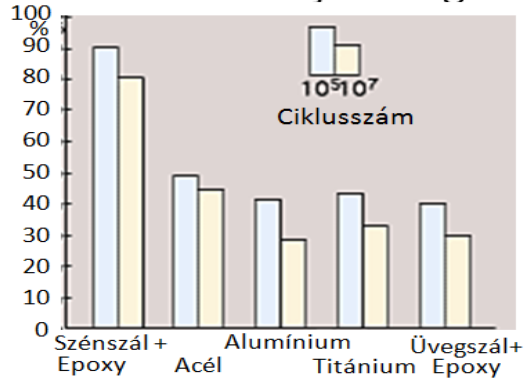
127

Rezgéscsillapítás

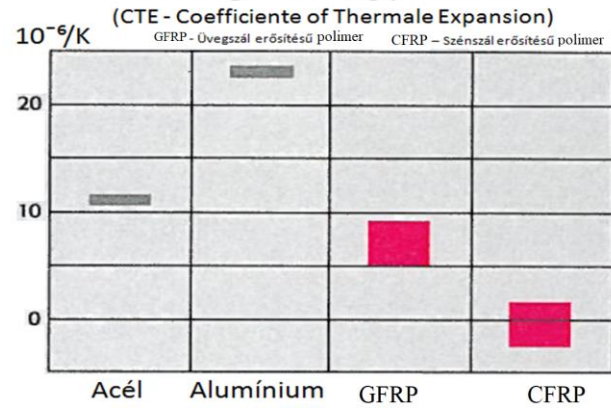
128

Különböző anyagok kifáradási tulajdonságai

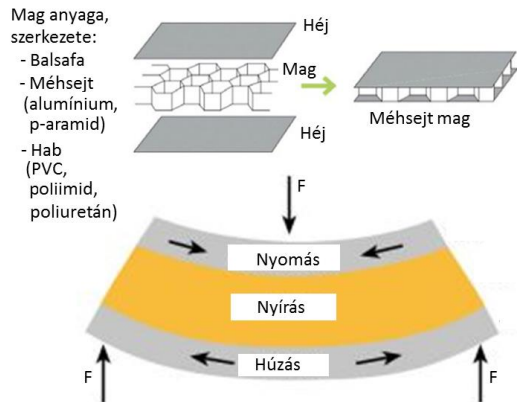
129

Hőtágulási együttható

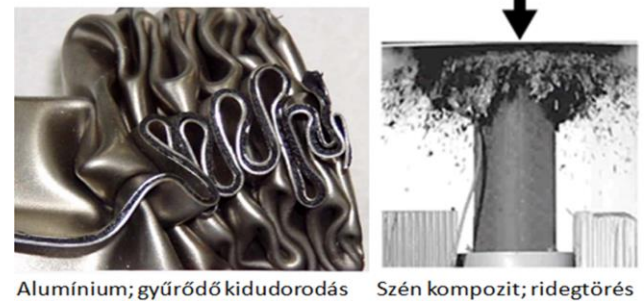
130

Hajlításra kialakított kompozit szerkezet

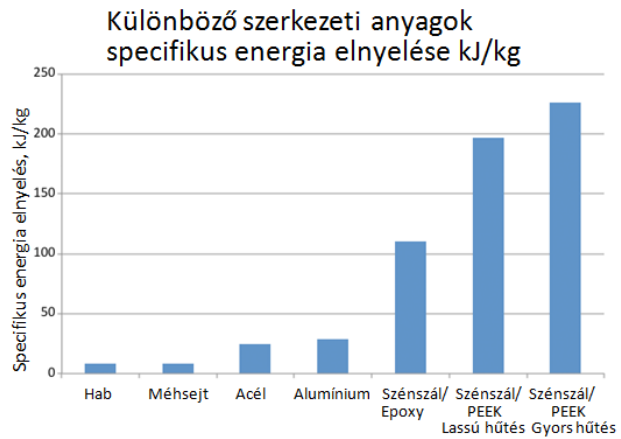

131

Ütközési energia elnyelése

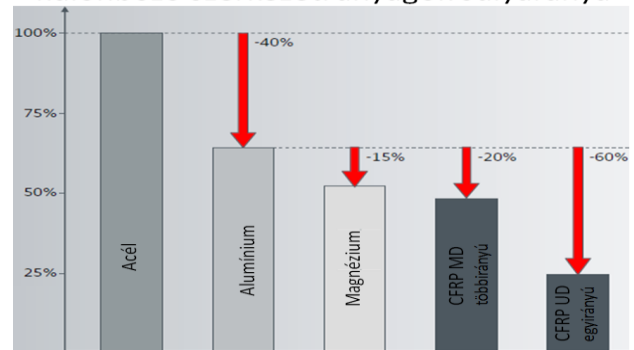

132

133

Azonos funkció eléréséhez szükséges különböző szerkezeti anyagok súlyaránya

134

135

136

TECHNOLOGY: THE CONNECTION
BETWEEN SPEED AND SAFETY

Low speed - High risk

High speed - Low risk

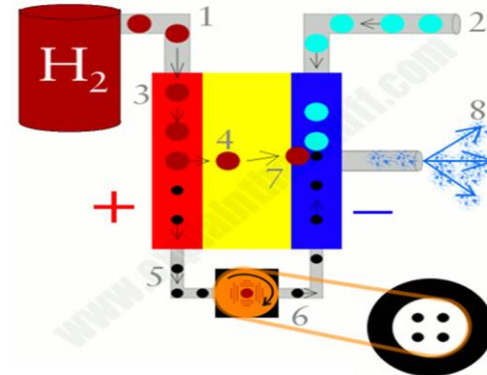
"It is all about probabilities. You can never make it safe.
F1 is not safe but you can do a lot of work to
reduce the probability of somebody getting hurt."

Max Mosley
Former FIA President

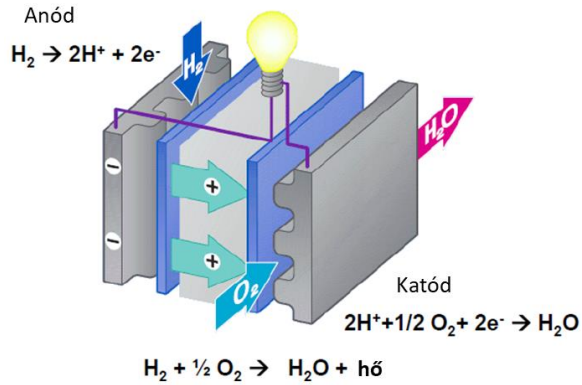
137

Hidrogén üzemanyag cellás
elektromos hajtás sémája

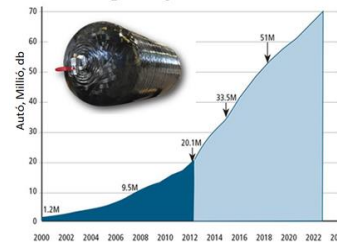
138

Üzemanyag cella működési elve

139

Szénsszal erősítésű kompozit-tartály
földgáz hajtású autókhoz

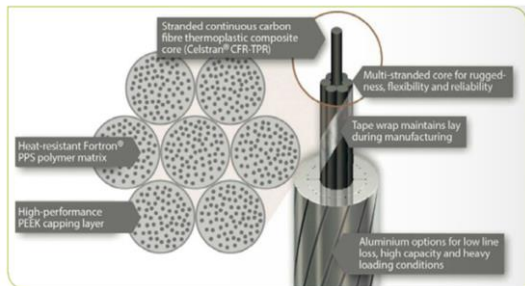

60 l-es tartály 2, 5 kg 700 bar
H₂ hidrogéngáz tárolására

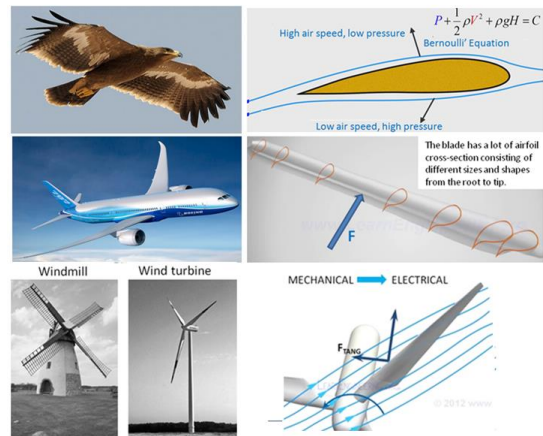
140

Távvezetékek szénsszál erősítésű pultrudált kompozit maggal

141

Bionic Airfoil principle (Eagle, Aircraft, Wind turbine)

142

Szénsszál technológiák → Kicsikből gigantikus

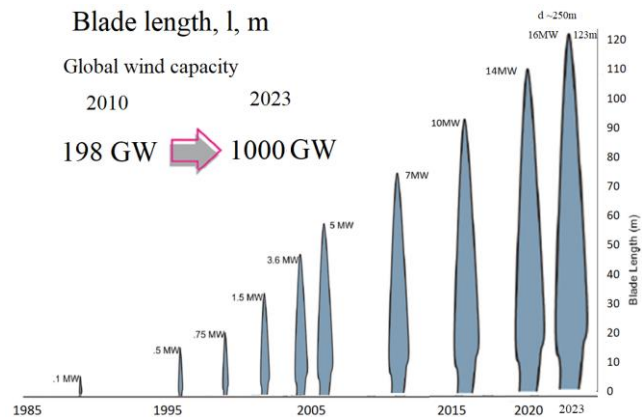

143

Blade length, l, m

Global wind capacity

2010 2023
198 GW → 1000 GW

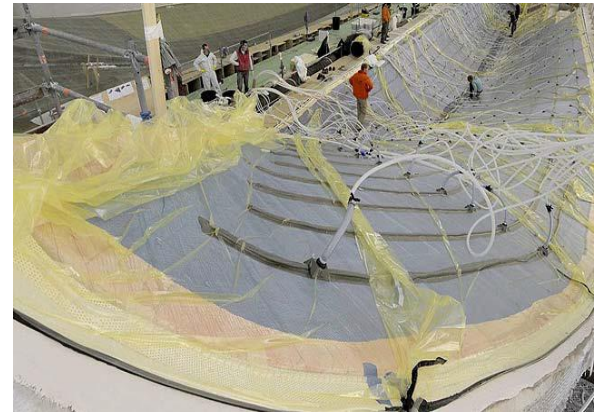

144

The 107-meter-long blade has been designed for GE's Haliade-X 12-MW offshore wind turbine

145

146

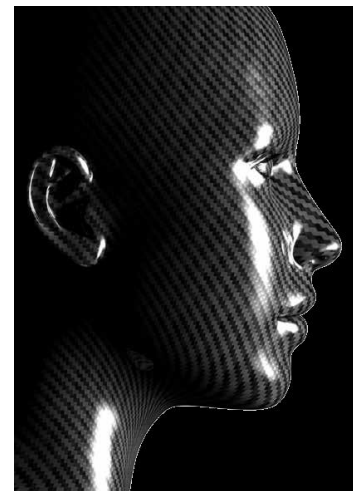
Nagy hajlítási merevségű UD szerkezetű merevítő tartópár

Hajlítási merevség (EI)
 EI=MR
 E – rugalmassági modulusz
 I – másodrendű inerciális nyomaték
 M – Hajlítási nyomaték
 R – Görbületi sugár

$I_x = 2A \left(\frac{h}{2} \right)^2$
 $1 \text{ mm}^2 \sim 15 \text{ 000 szénaszál}$
 $0,1 \text{ m}^2 \sim 1,5 \text{ milliárd szénaszál}$

Lapátszélesség
 Merevítő pár
 Rögzítő törész
 Felület kialakítás
 Aerodinamikus kialakítás
 Röntgen felvétel

147

Köszönöm

a

figyelmet!

148